

**Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Международна научна конференция
на Факултета по славянски филологии – 2017
„Надмощие и приспособяване“**

**ЕТИМОЛОГИЧЕН АНАЛИЗ
НА ДУМИТЕ ЗА „ГНЯВ“ В БАЛКАНСКИТЕ ЕЗИЦИ**

**Даниел Томов
Софийски университет „Св. Климент Охридски“**

**ETYMOLOGICAL ANALYSIS
OF THE WORDS FOR “ANGER” IN THE BALKAN LANGUAGES**

**Daniel Tomov
University of Sofia St. Kliment Ohridski**

Abstract. The paper describes the words for anger in Bulgarian, Romanian, Albanian and Greek. The first part is related to the definition of anger: Anger or wrath (rage) is an intense emotional response. It is an emotion that involves a strong uncomfortable and emotional response to a provocation, pain or some kind of threat. This section explores the meanings of the term anger in all the languages mentioned above. The second part is related to the etymological analysis. Using as a base different types of dictionaries – defining, etymological and dictionaries of synonyms of the Balkan languages, the phonetic changes and the changes in the lexical and semantic structure of the words have been analyzed.

Key words: Balkan sprachbund, Indo-European languages, etymological analysis, anger.

Гневът е емоционално състояние, което се отключва вследствие на провокация, навлизане в личното пространство на хората, силен яд, бягство от опасни ситуации, спорове, обиди. Той води до повишаване на адреналина, кръвното налягане, честотата на сърдечните удари на индивида. Може да бъде изразен с езика на тялото и лицето. Психолозите смятат, че може да има отрицателни последици върху поведението на човека, когато премине в агресия. Води до загуба на самообладание и рационално мислене (Петрова 2003: 201).

1. Дефиниция и етимология

1.1 Български език

1.1.1. гняв

В БТР думата *гняв* е обяснена със значение на чувство на силно негодувание и възмущение, яд, ярост; състояние на силно раздразнение и недоволство, настъпателни действия, които представляват външен израз, изблик, проява на това чувство (БТР 1994: 123). Като сродни думи в БЕР са посочени: стб. гнѣвъ, рус. *гнев* ‘гняв’, диал. ‘гнилота’ укр. *гнів*, срхр. *гнѣвъ*, слов. *gnév*, чеш. *hněv*, пол. *gniew*, горлуж. *hněw*, доллуж. *gniv*, полаб. *gnevoi* (БЕР I: 257).

Праслав. **gněvъ* е отглаголно производно от праслав. **gněvati* ‘разсърдвам, разгневявам, оскърбявам’. Този глагол е дуратив към **gnoviti* ‘душа, давя, смачквам’, или по-скоро към формацията с *e*-степен, която лежи в основата му и се извежда от ие. корен **gnew-* ‘мачкам, натискам’, срв. стисл. *knýja* ‘удрям, натискам, блъскам’ и лит. *gniauzti* ‘мачкам, натискам’ (ЭССЯ VI: 169-171, 180-181, Kroonen 2013: 297).

Значението на думата ‘гнилота’ в руски език дава основание на някои езиковеди да свързват думата с корена на думата *гной* (Berneker, 1, 312-313; Slawski 304, цит. по Фасмер 1986: 420).

В речника на Циганенко са предложени две обяснения на руската дума рус. *гнев* < ие. **gnoy-w-os*. Според първото тя произлиза от корена **gneu-/gnoy-* ‘гния’, като първоначалното значение е било ‘гниене, гнил’. По-късно то се развива в ‘яд, отровена кръв’, прен. ‘злоба, ярост’. Други езиковеди свързват думата **gnoywos* с глагола **gnoy-ti* > **gneti* ‘разгарям, разгорещявам, запалвам’ (Цыганенко 1971).

Според Коржинек обаче по-вероятно е между корените на *гняв* и *гной* да има фонетично съвпадение на две отделни думи (Kořinek LF, 61, 53-54, цит. по БЕР I: 257). В такъв случай в семантичен план по-вероятна изглежда етимологията, която извежда *гняв* от ие. корен **gnew-* ‘мачкам, натискам’.

1.1.2. яд

За думата *яд* са предложени две убедителни във фонетичен и в семантичен план етимологии. Първата свързва славянската дума с ие. корен **h₁ed-* ‘ям’, срв. праслав. *ѣсть* ‘ям’, лат. *edo, edi, esus* ‘ям, изяждам, прахосвам, умножавам’, лит. *ėdis* ‘храна’, ствиснем. *ezzen* ‘ям’. Тази етимология се основава на евфимистично наименование на яда, напр. фр. *poison* ‘яд’ от лат. *pōtio, ōnis* ‘пиене, отровно питие, любовно питие, лекарство’. Покорни извежда лексемата от ие. корен **h₂eyd-/h₂oyd-* ‘набъбвам, подувам се, ставам силен’, стгр. *οἶδος* ‘оток’, *οἶδα* ‘набъбвам’, арм. *ait* ‘подуване’, ствиснем. *eiz* ‘абсцес’ (цит. по Фасмер 1986: 546). В семантичен план по-вероятна изглежда етимологията, която извежда *яд* от ие. корен **h₂eyd-/h₂oyd-* ‘набъбвам, подувам се, ставам силен’.

1.1.3. свиреп

В БТР *свиреп* е обяснена със значение ‘обзет от ярост, жесток, лют, кръвожаден, бесен’ (БТР 1994: 784). Без сигурна етимология. Младенов извежда думата от ие. корен **sewe-*: **swe-* с детерминант *г*, срв. лит. *sverti*, *sveriū* ‘меря, измервам’, *svarus* ‘тежък’, *svāras* ‘везни’, гот. *swers* ‘уважаем’, стнорд. *svārr* ‘тежък, твърд, могъщ, суров, силен’, нем. *schwer* ‘тежък’. Преобразенски я разглежда като сродна с лит. *šiuŕpti*, *šiurpstu* ‘трепера, разтрепервам се’ (БЕР VI: 554). Трябва да се обърне внимание на етимологията на Циганенко, за която лексемата е от ие. корен **sver*, от който се развиват звуковите варианти **syr-/sur* ‘груб, суров’ (Цыганенко 1971).

1.1.4. лют

В БТР думата *лют* е обяснена с преносно значение за човек, който е разгневен, ядосан. (БТР 1994: 425). В праслв. **ljutъ* има значения ‘лют, зъл, жесток, свиреп, силен, яростен, страшен, ужасен, буден, див’. Стефан Младенов свързва думата с кимр. *llid* (<**luto*) ‘гняв’, Я. Ендзелин – с латв. *laĩns* ‘зъл, лош’, Е. Бернекер с лит. *lutis* ‘буря’. Етимологията на тази дума се извежда от ие. **leu-*, като по произход е старо причастие. Семантическият признак, с който се свързва значението ‘зъл, жесток, може да бъде както ‘твърд’, така и ‘бърз, силен’. Според И. Петлюва лексемата е от ие. **leu* ‘режа, отрязвам’ (ЭССЯ XV: 231-236). В такъв случай прилагателното *лют* може да бъде съотнесено с ие. **leu-*, *leuə-*, **lēu-* ‘отделям, отрязвам’

мачкам, натискам,	разяждам, отрова/абсцес	отрязвам, отделям	груб, суров
гняв от ие. корен <i>gnew-</i> ‘разсърдвам, разгневявам, оскъбнявам’	яд от ие. корен <i>*h₁ed</i> ‘ям’ или <i>*h₂eyd-/h₂oyd-</i> ‘набъбвам, подувам се, ставам силен’	лют от ие. корен <i>*leu</i> ‘отрязвам, отделям’	свиреп от ие. корен <i>*sver-</i> , който се явява звуков вариант на корена <i>syr-/sur</i> ‘груб, суров’

1. Таблица на думите за гняв по първоначално значение в български език.

1.2. Румънски език

1.2.1 furie

В DLR думата *furie* ‘гняв’ е обяснена със значение на много силно чувство, голямо желание, нетърпеливост. Чувство, предизвикано от някаква неприятна случка или действие, крайно и неконтролируемо раз-

дразнение, силен гняв, необуздана страст. Като сродни на думата *furie* са посочени: лат. *furia* ‘ярост’, фр. *furieux*, *furibundo* ‘яростен, бесен’, итал. *furore* ‘ярост’, исп. *furor* ‘ярост, гняв’ (DLR I 1871: 1269).

В DELR етимологията на думата е изведена от лат. *furia* ‘ярост’, срв. фр. *furieux* ‘яростен, бесен’, итал. *furore* ‘ярост’, исп. *furor* ‘ярост, гняв’ (DELР 1960: 347). Етимологията на лат. *furo* ‘ядосвам, нервирам, беснея, вилнея’ не е достатъчно изяснена.

1.2.2. *mânie*

В DLR като синоним на *furie* е посочена думата *mânie*. Тя е обяснена със значение ‘психическо заболяване, еуфория, халюцинации, обсесия’ (DLR 1876: 233). Етимологията ѝ се извежда от стгр. *μανία* ‘гняв, мания’ > лат. *mania*, срв. исп. *mania*, итал. *mania*, алб. *mëri* ‘инат или голям гняв към нещо, омраза’. Тази дума е унаследена в румънски и албански от латински език (DEX).

1.2.3. *turbare*

Етимологията на думата *turbare* ‘бяс, необуздан гняв’ е изведена от лат. *turbāre* < *turbō* ‘създавам паника, смущение; разстройвам’, срв. итал. *turbare* ‘разстроен’, исп. *turbar* ‘безпокоя’, порт. *torvar* ‘обърквам, озадачавам’, алб. *terboj* ‘вбесявам’ (DELР 1960: 867). Латинският глагол *turbō* ‘създавам смущение, докарвам паника, докарвам безредие, обезпокоявам, разстройвам, нарушавам’ е деноминатив от *turba* ‘вълнение, размирици, безредие, бъркотия, шум, спор, кавга’, заемка от гр. *τύρβη* ‘врява, безредие, бъркотия, смут, шум, блъсканица’, което произлиза от ие. корен **(s)twēr-*, **(s)tur-* ‘въртя, движа се в кръг’ (de Vaan 2008: 648).

ядосвам, нервирам	разстройвам	гняв, мания
<i>furie</i> от лат. <i>furo</i> 'ядосвам, нервирам' < <i>*d^hewh₂</i>- ‘да пуша’	<i>turbare</i> от лат. <i>turbāre</i> < <i>turbō</i> ‘разстройвам’ <i>*(s)twēr-</i>, <i>*(s)tur-</i> ‘въртя се’	<i>mânie</i> от лат. <i>mania</i> < стгр. <i>μανία</i>

2. Таблица на думите за гняв по първоначално значение в румънски език.

1.3. Албански език

1.3.1 *zemërim*

В FGSS като основно значение на думата *zemërim* ‘гняв’ е отбелязано ‘силна емоция, която се проявява, когато човек е ядосан, раздразнен, сърдит, инатлив, отказва да се съобразява с нещо, което не му харесва’.

Изразява се в недоволство от нелоялна постъпка или действие (FGSS 2006: 1223).

Етимологията на думата не е достатъчно изяснена. Някои езиковеди я извеждат от *zemër* ‘сърце’. Майер сравнява думата с гег. *zē* ‘душа’ и свързва думата *zemër* ‘сърце’ със *zë* ‘нетърпимост, решителност, афектираност’, Вайдман – със стнорд. *gaman* ‘радост’, а Йокъл извежда етимологията на дума от ие. корен. **ghen-*, срв. стгр. *ἐὐθενέω* ‘цъфтя’ и нейните сродни (Orel 1998: 521).

Според речника на символите на Бидерман сърцето е това, което изкарва всяко нещо наяве, или работата на ръцете, ходенето на краката, движението на всички части на тялото се извършват по заповед на сърцето. Сърцето се приема за символ на чувствата и преживяванията на човека; съвкупност от неговите душевни качества (Бидерман 2008: 427). В такъв случай в семантичен план по-вероятна изглежда етимологията, която извежда думата от *zemër* ‘сърце’ и я свързва със *zë* ‘нетърпимост, решителност, афектираност’.

1.3.2 inat

Етимологията на думата *inat* се извежда през византийски от турски *inat* < араб. *inād* ‘отпор’, ‘противоречене в спор’, ‘упорит’, ‘напук, наопак’, семантични вариации с обобщаващо значение ‘противопоставяне’, точно представени в бълг. *инат*, срхр. *inad*, *inat*. В останалите балкански езици: алб. *inat*, гр. *ἰανάτι* (остр), рум. *inat*, това значение на думата е останало периферно, а употребата му е казионална. Новото централно значение се свързва с отрицателни емоции: ‘яд, озлобление’. Семантично думата в албански език се е развила от ‘неспокойствие’. В неславянските езици от балканския ареал заемката от турски *инат* се е превърнала от дума с по-слабо първоначално значение, в дума с по-силно значение (Асенова 2016: 33). Като синоними на думата *inat* в албански език Густав Майер посочва думите *huli*, *grinjë* ‘инат’. Те са заемки от гръцки език. Във всеки един от езиците от БЕС думата претърпява вътресистемна асимилация, която се изразява в развитие на обединяващо значение *inat* ‘яд, ярост, злоба, омраза’. В албански език заемките от турски език са стилистично неутрални, докато при останалите езици запазват стилистичната си оцветеност, срв. *inat* (по Асенова 2017: 35).

1.3.3 nxehje

Думата *nxehje* ‘ядосаване, разгаряне, разпалване’ е производна от глагола *nxeh* ‘горя, паля’ < ие. корен **g^{wh}er-* ‘топло, горещо’, срв. стб. *горѣти*, санскр. *gharáyati*, рус. *горѣть*, укр. *горіти*, чеш. *hořet*, пол. *goreć*, слов. *horiet*. Албанската дума е продължение на протоалб. форма **endzerska*, сродна със *zjarr* ‘огън, пожар’ (по Orel 1998: 303).

1.3.4 egër

Етимологията на думата *egër* ‘див, свиреп’ е изведена от стгр. *ἄγριος* ‘гневен, ядосан’. Густав Майер свързва алб. *egër* с лат. *ācer* ‘остър, насилствен, чувствителен, буен, пламенен, войнствен, свиреп’ (по Orel 1998: 86). Вероятно думата е унаследена от лат. *ācer* през стгр. *ἄγριος*.

1.3.5 pezëm

Според Густав Майер *për- zëm* ‘ядосване, яд, гняв’ може да се сравни със слав. **sъ- męto* ‘да отmine’. А. Селищев приема думата за славянска заемка в албански език. К. Кристофориди свързва *pezëm* с гр. *πεῖσμα* ‘инат, инатлив’. Връзката между двете думи може да се обясни и с действието на фонетичните закони. Гръцката гласна *i* в албански език преминава в *e*: *πεῖσμα* > *pezëm* (по Orel 1998: 317). Вероятно тази дума е унаследена в албански от гръцки език.

1.3.6 gazepmadh

Като сродна на думата *zemërim* във FGSS е посочена думата *gazepmadh* ‘човек, който се пали/ядосва бързо, сменя си настроенията бързо’ (FGSS 2006: 1223). Етимологията на тази дума се извежда от тур. *gazer*, *gazap* ‘яд, гняв’ + *i/e madh* ‘голям’, арум. *găžep*, гр. *γαζέπι*, срхр. *gazap*, *gazab*, *gazer* ‘лошо време, природна катастрофа, нещастие’, бълг. (диал) *газан*, *казеп* ‘лют, ядосан, лош. Думите *gazer*, *qamet*, *adet* са независими както в албански език, така и в останалите балкански езици. Моделът на словообразуването на композициите *gazepmadh*, *qametmadh*, *adetkeq* е сходен със словообразуването на думите: *kryemadh*, *shpirtkeq*. Конструкцията е съществително + прилагателно (по Bulfi 2012: 289-302).

душа, сърце	инат, упорство	див, хищен, гневен, ядосан	топло, горещо	тежък, силен
zemërim несигурна етимоло- гия	pezëm От гр. <i>πεῖσμα</i> ‘инат’	egër от лат. <i>ācer</i> ‘остър, чувствителен, див’, което се свързва със стгр. <i>ἄγριος</i> ‘гневен, ядосан’	nxehtë – дериватив от <i>nxehtë</i> ‘горя, паля’ < *g ^{wh} er- ‘топло, горещо’	gazepmadh от тур. <i>gazer</i> , <i>gazap</i> ‘яд, гняв’ + <i>i/e</i> <i>madh</i> ‘голям’

3. Таблица на думите за гняв по първоначално значение в албански език.

1.4. Гръцки език

1.1.1. θυμός

В ЕΛΝΕГ думата *θυμός* ‘гняв, яд’ е описана като силно емоционално състояние. Усещането за гняв е породено от чувство за опасност, то не е свързано със заплахата, а по-скоро е израз на дързост и смелост. Причини за проявата на гняв са: обида, унижение, сплашване, чувство на неудовлетвореност от непостигането на важни цели. Подобно състояние се проявява у човека много често и се изразява в повишаване на тона на гласа, мимики и жестове, сърцебиене (ЕΛΝΕГ 2001: 767).

Етимологията на думата се извежда от ие. **d^huh₂mós* ‘дим’, свързано със санскр. *dhūmá*, лит. *dūmas*, лат. *fūmus*, слав. *дымъ* ‘дим’ (Beek: 2010: 564).

Платон смята, че душата е принципът, който „оживява“ тялото. Ако тялото няма душа, то ще е просто материя и неодушевен предмет. Платон придава на душата три части:

1. *Logos*, свързана с интелекта, мисълта, разума.
2. *Thymos*, свързана с духа, духовитостта; емоциите.
3. *Eros* или още *anetumite*, които произхождат от тялото.

Платон извежда тристранността на душата от чувството на обърканост и конфликт, характерен за всички хора. След като анализира този конфликт, Платон открива, че има три отделни тенденции, които се случват в личността. В съзнанието се появява стремеж към цел или ценност и това идва от логоса. След това се появява стремеж към действие, което е от страна на *thymos*. Той е неутрален, но логосът му задава посока. И накрая са апетитите, които са желания и стремежи, породени от тялото. За да илюстрира конфликт в душата, Платон използва метафората на коне, дърпащи в противоположни посоки, и безпомощен кочияш на колесница, който не може да управлява. Така както кочияшът има правото и трябва да опъва юздите на двата коня и да направлява колесницата в правилната посока, Платон смята, че по същия начин логосът трябва да направлява в правилната посока апетитите на тялото и *thymos*-a (Stumpf 1988: 63).

1.1.2. οργή

В ЕΛΝΕГ думата *οργή* е обяснена със значение ‘психическо разстройство, силен характер, възбуда, гняв, яд’. Етимологията ѝ се извежда от ие. корен **werǵ-* ‘подуване, сила, гняв’ (ЕΛΝΕГ 2001: 990). От същия корен е и стирл. *fers* ‘ярост, гняв’.

1.1.3. χόλος

В ЕΛΝΕГ етимологията на думата *χόλος* ‘разгневен, гневен’ е изведена от съществителното *χολή* < **ǵ^holh₃-*, **ǵ^helh₃-* ‘зелен, жълт’. Древните са смятали, че *χολή* (*μέλαιναχολή*) е една от четирите течности на тялото, които определят поведението на човека: кръв (сангвиник), жълта жлъчка (холерик), черна жлъчка (меланхолик), лимфа (флегматик) (ЕΛΝΕГ 2001: 1603).

дим, огън	силна емоция	жлъч, отрова > яд	имам смелост
θυμός От ие. корен *d ^h uh₂mós ‘дим’	οργή от ие. корен *werǵ- ‘поду- вам, сила, гняв’	χόλος, χολή от ие. корен *ǵ ^h olh₃-, *ǵ ^h elh₃- ‘зелен, жълт’	θάρρος ‘смелост’ от ие. корен *d ^h ers- ‘имам смелост’
	πνεῦμα		Ροπή

4. Таблица на думите за гняв по първоначално значение в гръцки език.

2. Метафоричен модел на гнева в балканските езици

Според А. Петрова в семантичното пространство на гнева могат да се отделят различни групи понятия: възмущение, ярост, гняв, негодувание, досада, злост, завист, ревност. За първата група понятия е характерна емоция, която е родена от убеждението, че нещо не е правилно, не е истина, противоречи на разбиранията за справедливост. Втората група понятия характеризират емоции с по-нисък интензитет и липса на морален елемент. А. Петрова доказва, че най-важните метафори, свързани с гнева, са: огън, течност в съд, физическа болка, преизпълване до краен предел, товар, свръх естествена сила, задушаване, болест, лошо време. Част от метафорите са характерни основно за балканските езици: огън и пламък, пуша – разгневявам, течност в съд, физическа болка. Метафората ‘течност в съд’ е характерна за емоциите, които се характеризират с висок интензитет (гняв, страх). За гнева се очертават две емоционални състояния: горчива течност и кисела течност. Тези метафорични образи на гнева се срещат във всички езици от БЕС (Петрова 2003: 201).

3. Изводи:

Анализът дава възможност да се осъзнае сходство в значенията на гнева. В тълковните речници той е характеризиран като емоция, свързана с негодувание, ярост, раздразнение, инат, разгаряне, разпалване.

От анализа се забелязват и значения, които са характерни само за отделен език. Например румънската дума *furie* ‘гняв’ характеризира чувство на нетърпеливост, гръцката дума *θυμός* ‘гняв’ – дързост и смелост.

От анализа се забелязва и пренос на значения от един език в друг, както и разширяване на значението в един език под влияние на друг език, например *inat* в албански език.

Резултатите от етимологичния анализ показват, че лексемите със значение ‘гняв’ в български език са унаследени от праезика и се развиват от думи, чиято първоначална семантика се свързва с идеята за

физическо усещане, физическа болка. В българския и албанския не се установяват общи етимони, но се откриват сходни семантични модели. И в двата езика има думи, развили се от първоначално значение ‘физическа болка, див, яростен, неопитомен, хищен’. Лексемите със значение ‘гняв’ в румънски език са унаследени от латински език (*furie, turbare, mânie*). В албанския език са отбелязани унаследени думи от гръцки език (*pezëm*), както и от турски език (*gazepmadh, inat*). Във всички балкански езици лексемите, означаващи ‘гняв’, произлизат от първоначални физически концепти.

	Български	Румънски	Албански	Гръцки
разгневявам, оскърбявам, мачкам, давя, душа.	гняв	mânie, turbare.	zemërim, pezëm	θυμόσοφος, οργή, κυκλοθυ- μικός, μήνις πνεύμα, ροπή
див, яростен, неопитомен, хищен, необуздан, силен	яд, свиреп, лют		inat(osje), egër(sî), duf, mëri, gazepmadh	χόλος, χολή ροπή
огън, дим, пу- шек, пожар		furie	Nxehje	Θυμός
жлъч, отрова, подуване, разяждане.	яд			χόλος, χολή οργή

5. Сравнителна таблица на думите за гняв по първоначално значение.

Библиография

- Асенова 2017:** Асенова, П. *Избрани статии по балканско езикознание*. София: Аля, 2017, 35.
- Буров 1994:** Буров, Ст. *Съвременен тълковен речник на българския език*. В. Търново: изд. Елпис, 1994, 123, 425, 784, 1002(БТР).
- Бидерман 2008:** Бидерман, Х. *Речник на символите*. София: Рива, 2008, 427
- Войнов 1990:** Войнов, М. *Латинско- български речник*. София: Наука и изкуство, 1990, 278, 405, 39.
- Георгиев 1971:** Георгиев, В. *Български етимологичен речник*. София: АИ „Марин Дринов“, 2007, Т. I, 257 (БЕР).

- Младенов 1941:** Младенов, Ст. *Етимологически и правописен речник на българския език*. София: книгоиздателство “Христо Данов“, 1941, 284.
- Петрова 2003:** Петрова, Ан. *Езиковата метафора и балканската картина на света*. В. Търново: Фабер, 2003, 132-212.
- Рачева, Тодоров 2002:** Рачева, М, Тодоров, Т. *Български етимологичен речник*. София: АИ „Марин Дринов“, 2002, Т. VI, 554.
- Фасмер 1964:** Фасмер, М. *Этимологический словарь русского языка*. Москва: Прогрес, 1986, Т.I, 420.
- Фасмер 1973:** Фасмер, М. *Этимологический словарь русского языка*. Москва: Прогрес, 1973, Т. IV, 546.
- Цыганенко 1971:** Цыганенко, Г. П. *Этимологический словарь русского языка*, достъп 18.06.2017 <<http://www.slovorod.ru/etym-cyganenko/cyg-g.htm>>.
- Beekes 2010:** Beekes, R. *Etymological Dictionary of Greek*. Leiden, Boston: Brill, 2010, 564.
- Bulfi 2012:** Bufl, Gj. Kontakte ndër gjuhësore ballkanike ne rastin e turqizmeve. – В: *Shqipja dhe gjuhet e Ballkanit*: Под редакцията на академик Rexhep Ismajli, Prishtinë: Focus print – Shkup, 2012, 289- 302.
- Cioranescu 1960:** Cioranescu, Al. *Dictionaro etimologico rumano*. Madrid, 1960, fascículo 3 3, 347 (DELR).
- Cioranescu 1960:** Cioranescu, Al. *Dictionaro etimologico rumano*. Madrid, 1960, fascículo 6, 867.
- De Vaan 2008:** De Vaan, M. *Etymological dictionary of Latin and other Italic Languages*. Leiden, Boston, 2008, 648.
- Laurianu 1871:** Laurianu, A.T. *Dicționarul limbii române*. București, 1871, V.I, 1269 (DLR).
- Laurianu 1876:** Laurentianu, A.T. *Dicționarul limbii române*. București, 1876, V. II, 233.
- Μπαμπινιώτης 2001:** Μπαμπινιώτης, Γ. *Ετυμολογικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας, 2001, 767, 990, 1603 (ΕΛΝΕΓ).
- Orel 1998:** Orel, V. *Albanian etimological dictionary*. Boston: Brill, 1998, достъп 18.06. 2017 <<https://www.scribd.com/doc/117854777/Vladimir-Orel-Albanian-Etymological-Dictionary>>.
- Stumpf 1998:** Stumpf, S. E. *Socrates to Sartre*. New York: McGraw-Hill, 1998, 63.
- Tomaj, Samara, Haxhillazi 2006:** Tomaj, J, Samara, M, Haxhillazi. P: *Fjalori i gjuhës shqipe*. Tiranë: Akademia e Shkencave e Shqipërisë, 2006, 1233 (FGSS).
- DEX online:** *Dicționar explicativ al limbii române*, посетен на 18.06.2017 <<http://dexonline.ro/>> (DEX) .
- ЭССЯ VI online:** *Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд*, достъп 18.06.2017 <<http://etymolog.ruslang.ru/index.php?act=essja>>.

